

Наддніпрянська Україна на початку ХХ століття

Утворення монополістичних об'єднань

- **Монополія** — виключне право (виробництва, торгівлі, промислу і т.п.), що належить одній особі, групі осіб чи державі.
Термін “монополія” походить від грецьких слів (“mono” – один, “poleo” – продаю) – наявність одного продавця товару чи послуги на ринку. Це монополія одного підприємства або продавця
- **В Україні монополії виникали у формі синдикатів.**
- **Синдикати** — одна з форм капіталістичної монополії — договірне об'єднання підприємців, окремої галузі виробництва, що створювалося з метою захоплення ринку шляхом спільного збуту товарів за спільними цінами.

Монополії – синдикати

- “Союз рейкових фабрикантів” 1882р.
- “ Союзмостобудівних заводів” 1884р.
- “Цукровий синдикат” 1887р.
- Продамет (Товариство для продажу виробів російських металургійних заводів) 1902 р.
- Продвугілля (Товариство для торгівлі мінеральним паливом Донецького басейну) 1904 р.
- Продаруд 1908 р.

Економічна криза 1901-903 рр.

- Вибухова у 1900-1903 роках світова економічна криза, що захопила і царську Росію, надзвичайно негативно позначилася на і без того жалюгідне становище робітників . Різко знизилася заробітна плата. Робітників звільняли, залишаючи їх сім'ї без засобів до існування.
- В1903 р. почалися масові страйки робітників з вимогами скорочення робочого дня, поліпшення умов праці та підвищення заробітної плати.
- Виступи робітників завдали значного удару по прибутках акціонерів.

Створення політичних партій Наддніпрянщини

- РУП-1900р. розкол
 - УНП-1902 р.
 - УСДРП-1905 р.
 - УДРП -1905 р. = УРП+УДП
-
- A diagram consisting of a vertical line with a horizontal branch to the right. The vertical line has a downward-pointing arrowhead at its base. The horizontal branch has a downward-pointing arrowhead at its end. This diagram connects the year '1900' in the first bullet point to the years '1902' and '1905' in the second and third bullet points, respectively.

Революційна українська партія (РУП)

- **Революційна українська партія (РУП)** — перша активна політична організація на Центральних і Східних Українських Землях, заснована **11 лютого 1900** в Харкові діячами студентських громад: Д. Антоновичем, М. Русовим, П. Андрієвським й ін. як підпільна революційна партія.
- Першою книжкою РУП вийшла „**Самостійна Україна**“, яку написав **М. Міхновський** в дусі своїх промов на Шевченківських святах у Полтаві й Харкові».
- В процесі внутрішньої боротьби в РУП відбулось **ряд розколів**. В **1902 р.** найбільш націоналістично настроєні члени РУП на чолі з М. Міхновським вийшли з партії і заснували **Українську народну партію (УНП)**(1902—1907).
- В **1903 р.** від РУП відкололась нечисленна група на чолі з Б. Ярошевським і утворила **Українську соціалістичну партію (УСП)**, яка не мала помітного впливу на народні маси і невдовзі зовсім зникла з української політичної арени, влившись до ППС (Польської соціалістичної партії).
- У грудні **1904** року частина рупівців на чолі з М. Міленівським (Басок) створила окрему **Українську соціал-демократичну спілку «Спілку»**, яка виступала за об'єднання з РСДРП на правах «автономії» в її рядах і, головне, політично блокувалась з меншовиками. С. Єфремов вважав, що «Спілка» зовсім втратила початковий національний характер і навіть перейшла на ворожі українському руху позиції.
- Друга, значна більшість партійців, перетворила РУП в **Українську соціал-демократичну робітничу партію (УСДРП)**

Українська народна партія (УНП)

- Українська народна партія (УНП) — організація націоналістичного напрямку, заснована 1902 року Миколою Міхновським.
- Виступала за незалежність України.
- Програмний документ «Самостійна Україна»
- 1917 року колишні члени УНП створили Українську партію Соціалістів-Самостійників.

Українська соціал- демократична робітнича партія (УСДРП)

- **Українська соціал-демократична робітнича партія (УСДРП)** — виникла в грудні **1905** з Революційної української партії (РУП); визнавала марксистську ідеологію; складалася з інтелігенції, почасти з робітників і селян. Підкреслюючи національні питання і домагаючись **автономії України**, УСДРП вела свою діяльність незалежно від Російської Соціал-Демократичної Робітничої Партії.

Українська Демократично-Радикальна Партія (УДРП)

- Українська Демократично-Радикальна Партія (УДРП) — постала в Києві в кінці 1905 з об'єднання Української Демократичної Партії з Українською Радикальною Партією й гуртувала переважно помірковану інтелігенцію.
- Програма УДРП була побудована на принципах парламентаризму й федералізму: Україна мала здобути в рамках конституції Росії широку автономію. У соціально-економічному плані Українська Демократично-Радикальна Партія передбачала примусовий викуп від приватних власників землі й промислових підприємств, які з часом мали бути націоналізовані.

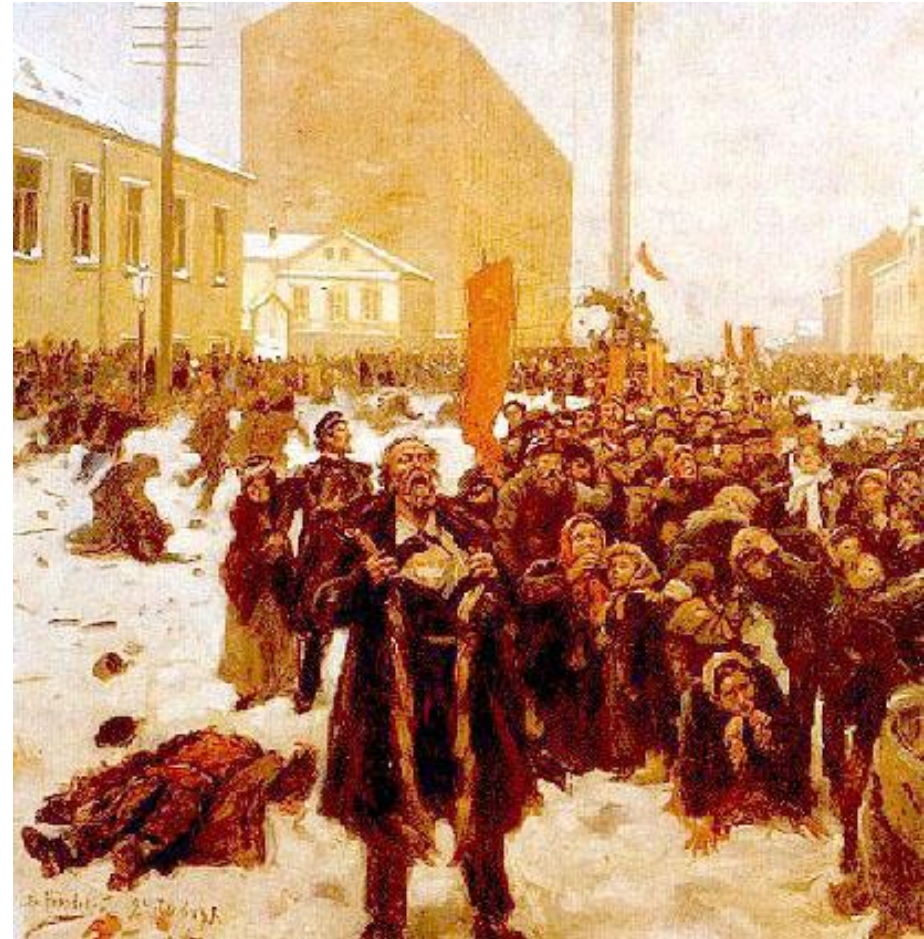
Революція 1905-1907 рр.

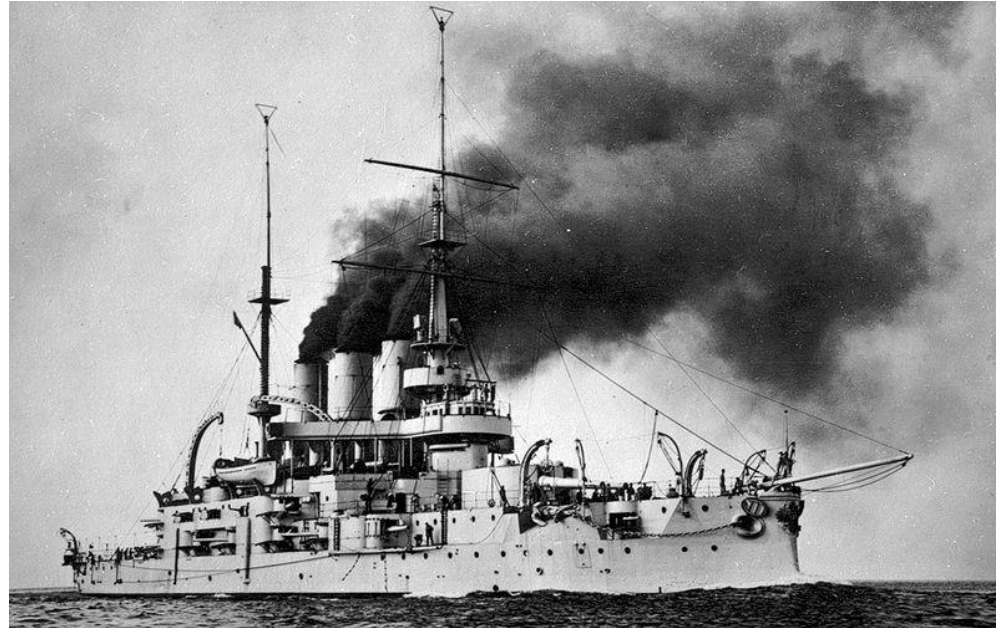
- **Причинами** революції стали загальнодержавна криза, яка загострилась на початку 20 ст., у зв'язку з **економічною кризою** 1900—1903 в Росії та поразкою в Російсько-японській війні 1904—1905. Безпосереднім приводом до революційних протестів стали події **Кривавої неділі (1905)**

Кривава неділя (1905)

- Початок революції поклали події 9 січня 1905 у Петербурзі. Цього дня була розстріляна багатотисячна мирна демонстрація робітників, що направлялись з петицією до царя, в якій містилося прохання поліпшити умови їхнього життя. Демонстрацію очолював відомий священик Георгій Гапон. Було вбито понад 200 чоловік і кілька сотень поранено. Кривава неділя у столиці викликала хвилю обурення у всій імперії. Країною прокотилась хвиля страйків, які охопили й українські міста, зокрема Катеринослав, Харків, Київ, Миколаїв, Одесу. Страйкарі висунули не тільки економічні, а й політичні гасла (особливо в першій половині жовтня 1905). Одночасно з робітничими страйками розгортався і селянський рух.

Повстання на панцернику «Потьомкін»

- **14.6.1905** в одеському порту вибухнуло повстання на панцернику «Потьомкін» Серед керівників повстання були українці Григорій Вакуленчук та Опанас Матюшенко, а серед офіцерів, котрі приєднались до повстання, член РУП Олександр Коваленко. Армія перестала бути надійною опорою самодержавства.

Етапи революції:

I етап (Кривава неділя — жовтень 1905)

- Страйки;
- селянські виступи;
- повстання на броненосці «Потьомкін».

II етап (Маніфест Миколи II від 17 жовтня 1905 року — 10 грудня)

- Робітничі страйки та мітинги;
- утворення Рад робітничих та селянських депутатів;
- виступи на флоті, повстання крейсера «Очаків» під проводом лейтенанта Шмідта;
- повстання саперів (Б. Жданівський).

III етап (січень 1906 — 3 червня 1907)

- Спад та знищення здобутків революції.

Маніфест 17 жовтня 1905

- Маніфест 17.10.1905 сприятливо позначився на розвитку українського національно-визвольного руху:
- Відмінено Валуєвський указ 1863 і Емський акт 1876
- З 1905 почали з'являться українські періодичні видання. В 1906 у Києві, Харкові, Одесі, Катеринославі, Лубнах та ін. містах України, а також у Петербурзі і Москві виходило 18 українських газет та журналів. Деякі з них, як, наприклад, газета «Громадська думка» (пізніше — «Рада»), незважаючи на переслідування, продовжувала виходити і в наступні роки.
- Проявом національного руху стало виникнення культурно-освітніх організацій «Просвіта» в Катеринославі, Києві, Одесі (перша «Просвіта»), Чернігові, Ніжині, Миколаєві, Полтаві.
- Активізувалась діяльність українських політичних партій. Всі українські політичні організації у національному питанні домагались національно-територіальної автономії України у складі Російської державі, крім УНП, яка виступала за самостійність України.

•

Маніфест 17 жовтня 1905

I Державна Дума

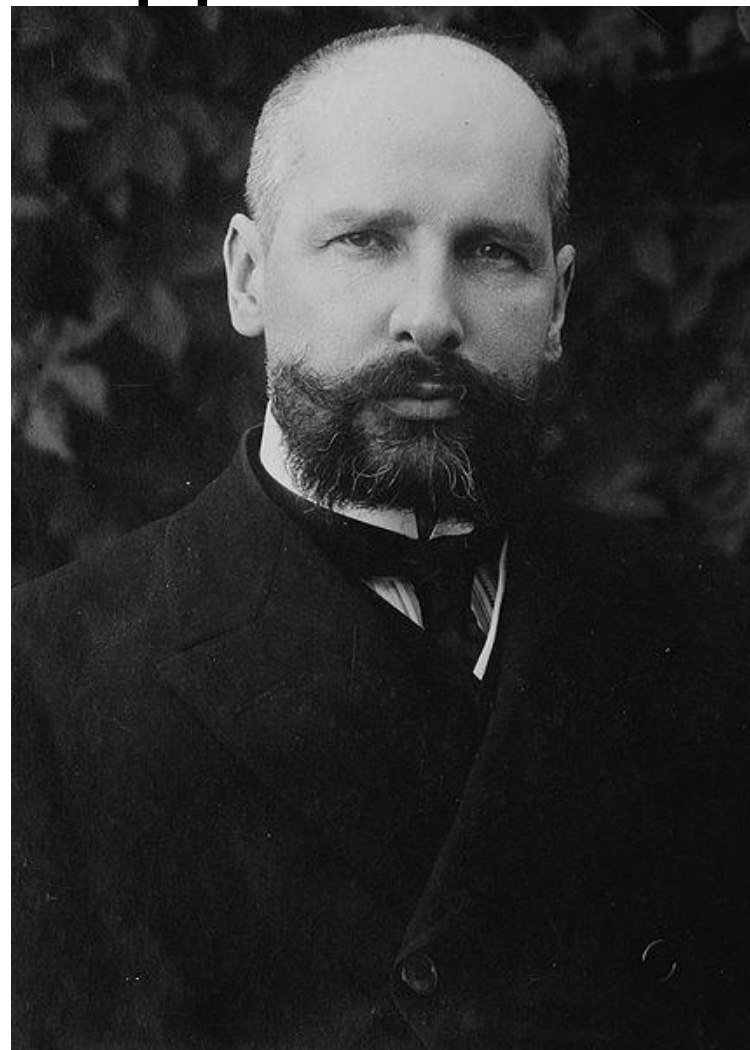
- У грудні 1905 був опублікований виборчий закон, на основі якого в кінці лютого — на початку березня 1906 відбулися вибори до I Державної Думи.
- Діяльність Думи тривала лише 72 дні-з 27.4 до 9. 7. 1906.
- У I Думу від України було обрано 102 депутати. Частина з них об'єдналась в Українську парламентську фракцію, яка налічувала 44 члени, її головою обрано адвоката з Чернігова І. Шрага
- Друкованим органом фракції став «Украинский вестник».
- Українська фракція I Державної Думи звернула особливу увагу на аграрне й національне питання. Зокрема, вона виробила проект засад автономії, який через розпуск Думи не було винесено на обговорення.

II Державна Дума

- II Державна Дума, вибори до складу якої відбувались у січні-лютому 1907, виявилась ще більше лівою та опозиційною, ніж перша.
- У II Думі **47 депутатів від України** об'єднались в Українську громаду, яка видавала часопис «Рідна справа — Думські вісті».
- У відозві українських делегатів підкреслювалось, що метою їхньої діяльності є «реорганізація правління в дусі національної **територіальної автономії** всіх частин Російської імперії...». Українська фракція готувала ряд законопроектів у земельній, робітничій та освітніх справах.
- 3.6.1907 царським маніфестом II Дума була розпущена. Одночасно змінено положення про вибори, що порушувало жовтневий маніфест «Основні державні закони Російської імперії».
- **Царський маніфест від 3.6.1907 про розпуск II Думи** ознаменував відмову царизму від реформ та остаточну поразку революції 1905-07.

Земельна реформа П. Столипіна 1906-1911 рр

- - це ряд законодавчих актів, спрямованих на перерозподіл селянської земельної площі в Російській Імперії та на підвищення продуктивності сільського господарства.
- Назва походить від одного з її ініціаторів і головного реалізатора — голови Ради Міністрів **Петра Столипіна** (прем'єр-міністр (1906—1911 рр.)

Мета Столипінської реформи

- створити зселянства, поряд занепалого дворянства, нову соціальну підпору для режиму.
- зменшити аграрне перенаселення
- вирішити аграрне питання

Зміст земельної реформи

П. Столипіна

- За цими законами скасувалися обов'язкові форми земельної общини і кожному селянинові надавалося право вийти з неї й виділити свою землю у повну власність.
- Він мав також право вимагати виділення землі в одному масиві — «відрубі», до якого міг приєднати свою садибну землю і перенести сюди будівлі, утворюючи т. ч. «хутір».
- Селяни користувалися допомогою Селянського поземельного банку, який кредитував їм купівлю землі і допомагав створити хутірні і відрубні (польовий наділ без садиби) господарства.
- Щоб зменшити аграрне перенаселення, Столипін підтримував еміграцію селян за Урал. З 1906 по 1913 рік з 9 українських губерній виїхало до Азії 1,2 млн селян (найбільше 1909 року — 290 000), з чого одна чверть згодом повернулася.

Наслідки реформи

- Реформа спричинила ще більшу соціальну диференціацію селянства: збільшення найдрібніших і великих селянських господарств і зменшення середніх, власники яких продавали землю заможнішим і самі виїздили за Урал або до міст.
- **Невирішена аграрна проблема** була однією з причин революції 1917 року.
- Поліпшення, що почалося зі Столипінською реформою, стосувалося лише близько $\frac{1}{4}$ господарств
- Хоч у руках селянства опинилося 65% всієї землі, проте в Україні далі панувало аграрне перенаселення.
- 32% селян не мали землі або мали до 1 десятини
- Бідняки (частково і середняки) не мали змоги купувати поміщицьку землю через високу ціну і не могли одержати кредиту за посередництвом Селянського Банку. Частина їх продавала землю багатим селянам, а самі емігрували до Азійської Росії (рідше до міст).
- **Руйнування селянської общини**
- **Економічне зростання в сільському господарстві.**